

Kritik mot en rådman vid Västmanlands tingsrätt för långsam handläggning av två tvistemål och mot lagmannen vid samma tingsrätt för det sätt på vilket han hållit sig informerad om handläggningen av målen m.m.

Anmälningarna

AA framförde i en anmälan som kom in till JO den 12 maj 2008 klagomål mot rådmannen BB vid Västmanlands tingsrätt. Hon var missnöjd med att ett mål om underhållsbidrag (mål T 3898-05) som hade inletts vid tingsrätten i september 2005 ännu inte hade avgjorts.

CC framförde i en anmälan som kom in till JO den 1 juli 2008 kritik mot bl.a. samma rådman. Han var bl.a. missnöjd med att ett mål som hade inletts vid tingsrätten i juni 2005 (mål T 2351-05) ännu inte var avgjort.

Utredningen

Dagboksblad i målen T 3898-05 och T 2351-05 samt vissa andra handlingar i det senare målet infordrades och granskades. Av anmälningarna och den inhämtade utredningen framkom i huvudsak följande.

T 3898-05

Målet rörde inledningsvis underhållsbidrag för två barn som var 17 respektive 15 år gamla när stämningsansökan gavs in till tingsrätten i september 2005. Efter viss skriftväxling höll tingsrätten sammanträde för muntlig förberedelse i mitten av maj 2006. Det äldre barnet hade dessförinnan, sedan hon uppnått myndig ålder, återkallat sin talan. Efter ytterligare skriftväxling var målet färdigt för avgörande på handlingarna i november 2006.

Ärendet remitterades till tingsrätten som anmodades att komma in med upplysningar och yttrande över handläggningen av målet. Av upplysningarna skulle särskilt framgå anledningen till att målet ännu inte var avgjort, samt om lagmannen hållit sig informerad om målets handläggning och i så fall om någon åtgärd vidtagits med anledning därav.

Tingsrätten (lagmannen DD) kom in med ett yttrande till vilket hade fogats upplysningar från BB.

BB

Stämningsansökan inkom den 13 september 2005. Stämning utfärdades tre dagar senare. Anstånd med svaromål beviljades några gånger eftersom parterna bedrev förlikningsförhandlingar. Efter att dessa slutförts utan att parterna kommit överens inkom svaromål i december 2005. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls i maj 2006 efter att det skett ombudsbyte på kändesidan. I tiden efter sammanträdet pågick skriftväxling fram till mitten av november 2006, då såväl parterna som tingsrätten ansåg att målet var färdigförberett för avgörande på handlingarna. Enligt min bedömning var målet ovanligt rörigt och svårbedömt för att vara ett mål angående underhållsbidrag. [...] Jag har varit tvungen att själv bena upp målet och skriva en dom från början till slut. Jag vidgår att detta tagit oacceptabelt lång tid, men vill till mitt försvar peka på att jag ständigt har en mycket tung arbetsbelastning (vilket torde vara känt för JO).

Målet har avgjorts genom dom den 27 juni 2008.

DD

Enligt min mening borde målet kunna ha avgjorts i vart fall under våren 2007. Arbetsituationen har dock varit mycket ansträngd vid tingsrätten, vilket redovisats i yttranden till JO i andra ärenden, och den har varit en bidragande orsak till fördröjningen.

Senast jag hade en målgenomgång med BB var den 5 mars 2008. Vi gick då igenom tvistemål som inkommit före den 1 januari 2006. Nu aktuellt mål fanns med på listan och jag noterade att målet hade blivit liggande. Jag fick beskedet av BB att dom skulle meddelas på handlingarna och att detta skulle ske i mars månad, samma år. Jag nöjde mig naturligtvis med det beskedet.

Dom meddelades inte inom utlovad tid och ärendet ligger nu för JO:s prövning. Jag ser mot bakgrund härav ingen anledning att nu vidta någon åtgärd. Som framgår av yttrandet har dom nu meddelats.

T 2351-05

Målet inleddes genom att en ansökan om kvarstad gavs in till tingsrätten den 1 juni 2005. Sedan även en stämningsansökan getts in hölls ett sammanträde för muntlig förberedelse den 29 juni. Stämning utfärdades den 1 juli. Efter viss skriftväxling under återstoden av år 2005 inkom svaranden den 14 december 2005 med en begäran om att tingsrätten skulle förordna om edition. Därefter fortsatte skriftväxlingen fram till den 17 april 2007 då tingsrätten höll ett nytt sammanträde för muntlig förberedelse. Skriftväxlingen fortsatte sedan till hösten 2007. I mitten av december inkom en skrivelse från kändenas ombud i vilken han efterfrågade vad som hände i målet och om tingsrätten hade planerat in någon dag för huvudförhandling. Skrivelsen synes inte ha besvarats. Den 18 april 2008 meddelade tingsrätten beslut i frågan om edition.

Ärendet remitterades till tingsrätten som anmodades att komma in med upplysningar och yttrande över handläggningen av målet. Av upplysningarna skulle särskilt framgå anledningen till att målet ännu inte var avgjort, vilken kännedom lagmannen haft om målets handläggning och om lagmannen vidtagit någon åtgärd med anledning därav. Av upplysningarna skulle vidare framgå om och i så fall på

vilket sätt som lagmannen hållit sig informerad om de övriga mål och ärenden som handläggs på berörd rådmans enhet.

Tingsrätten (lagmannen DD) kom in med ett yttrande till vilket hade fogats upplysningar från BB.

BB

Målet anhängiggjordes den 1 juni 2005, inte genom en ansökan om stämning utan genom en kvarstadsansökan. I beslut den 3 juni 2005 bifölls interimistiskt käranden- as kvarstadsyrkande. Efter att stämmingsansökan därefter inkommit den 17 juni 2005 hölls sammanträde för muntlig förberedelse den 29 juni 2005. Vid sammanträdet fastställde tingsrätten det tidigare meddelade kvarstadsbeslutet. Stämning utfärdades den 1 juli 2005 och i stämningen förelades CC att avge skriftligt svaromål senast den 31 augusti 2005. Vid två tillfällen begärde och beviljades CC anstånd med avgivande av svaromålet. Svaromål inkom sedermera den 3 oktober 2005, vilket var några dagar för sent. Sedan kärandena yttrat sig över svaromålet kallade tingsrätten till nytt sammanträde för muntlig förberedelse att äga rum den 20 december 2005. Den 14 december 2005 inkom en skrift från CC vari han bl.a. framställde ett yrkande om editionsföreläggande. Yrkandet var inte riktat mot kärandena, utan mot två bolag. Den 15 december 2005 beslutade tingsrätten (rådmannen EE, som vid den tiden ansvarade för målet) att ställa in sammanträdet för muntlig förberedelse den 20 december 2005. Skälet för beslutet var att den 20 december 2005 behövde utnyttjas för huvudförhandling i ett brottmål där en av de tilltalade var häktad. Ansvaret för målet kom någon gång därefter att övergå på mig. Efter diverse skriftväxling, under vilken dels kärandeombudet ingav rättegångsfullmakter också från de båda bolagen och dels ombudsbyte skedde på svarandesidan (med fördröjning som följd), kallade tingsrätten den 26 februari 2007 till ett tredje sammanträde för muntlig förberedelse. Det sammanträdet hölls den 17 april 2007. Vid sammanträdet ingavs från CC en skrift innehållande ett justerat yrkande om editionsföreläggande. Sammanträdet avslutades med att kärandena, som anfört att det var möjligt att de efterfrågade handlingarna kunde komma att lämnas ut frivilligt, förelades att senast den 2 maj 2007 yttra sig över den av CC vid sammanträdet ingivna skriften. Kärandena ingav ett yttrande den 30 april 2007 och – efter påstötning från tingsrätten – ytterligare ett yttrande den 21 juni 2007. CC förelades att senast den 23 juli 2007 yttra sig över de båda yttrandena. Föreläggandet följdes inte. Efter att CC uppmärksammats på detta begärde han anstånd till den 31 augusti 2007 med att yttra sig. Yttrande inkom från CC först den 3 september 2007. Kärandena fick därefter tillfälle att yttra sig över vad CC anfört och de ingav ett yttrande den 18 september 2007. Det yttrandet expedierades till CC för kännedom två dagar senare. Först i och med detta var målet färdigförberett med avseende på frågan om editionsföreläggande.

CC:s yrkande om editionsföreläggande avslogs sedan av tingsrätten i beslut den 18 april 2008. Samtidigt förelade tingsrätten CC att senast den 5 maj 2008 avge bevisuppgift i målet. CC bytte därefter ombud ännu en gång. Vidare begärde CC anstånd med att avge bevisuppgift, först t.o.m. den 16 maj 2008 och därefter till den 28 maj 2008. Anståndsframställningarna bifölls. Någon bevisuppgift kom emellertid aldrig in till tingsrätten. Efter att tingsrätten påmint CC den 13 juni 2008 förelade tingsrätten den 23 juni 2008 med stöd av 42 kap 15 § rättegångsbalken CC att inom tio dagar från delfående av föreläggandet slutligt uppge de bevis han önskade åberopa. CC delgavs föreläggandet den 21 juli 2008, men avgav ändå inte någon bevisuppgift. Den 20 augusti 2008 tillskrev tingsrätten parterna angående situationen. I skrivelsen angavs att tingsrätten avsåg att kalla till huvudförhandling enligt ett visst schema. Kallelser till huvudförhandling skickades sedan ut den 26 september 2008. Huvudförhandling skall äga rum den 25 november 2008.

— — —

Enligt min mening har målet i stort sett ända sedan det kom in till tingsrätten varit föremål för handläggningsåtgärder. Vad som möjligen skulle kunna läggas mig till last såsom ”långsam handläggning” är att frågan om editionsföreläggande prövades

först i april 2008 trots att parterna argumenterat färdigt i frågan i september 2007. Tidsutdräkten, som naturligtvis är beklaglig, har berott på en mycket tung arbetsbelastning.

DD

För upplysningar angående handläggningen av rubricerade mål hänvisas till rådmannen BB:s yttrande. Som BB själv framhållit kunde målet ha drivits mer intensivt mot ett avgörande i editionsfrågan och mot ett slutligt avgörande. Arbetsbördan har varit tung vid tingsrätten, vilket utgör en del av förklaringen.

Jag har själv vid upprepade tillfällen på olika sätt påmint och uppmanat BB att avsluta ärendet. Vid en målgenomgång den 30 mars 2007, då målet första gången fanns med bland de mål som genomgicks, uppgav BB enligt bevarade anteckningar ”omfattande skriftväxling och en muf har förekommit. Editions föreläggande har yrkats. Ny muf skall hållas den 17.4”. Vid nästa målgenomgång den 5 mars 2008 uppgavs enligt memorialanteckningar att målet var komplicerat, att den muntliga förberedelsen hade genomförts, att beslut i editionsfrågan ännu inte meddelats, men att beslut i frågan skulle meddelas den 18 april 2008. Jag påminde om vikten av att inte låta mål bli liggande. Vid den senaste målgenomgången, som skedde den 19 september 2008, innan jag den 24 september fick del av remissen, upplystes jag av BB om att målet var bokat till huvudförhandling den 25 november 2008, och jag lät mig nöja med det beskedet.

Målgenomgång har skett regelbundet med BB. Vid de tre ovan redovisade målgenomgångarna har jag med BB vid första tillfället genomgått mål inkomna före den 1 juli 2005, vid det andra tillfället mål inkomna före den 1 januari 2006 och det senaste tillfället mål inkomna före den 1 juli 2007.

Vid genomgången den 19 september 2008 tog jag med BB upp frågan om att flytta honom från tvistemålsenheten till brottmålsenheten, där målhanteringen sker på ett sätt som utesluter att enskilda domares passivitet påverkar utsättningen och prövningen av målen. Vi har senare överenskommit att han skall börja på brottmålsenheten den 10 november 2008.

AA och CC bereddes tillfälle att yttra sig.

Det inhämtades därefter att målet T 2351-05 hade avgjorts genom dom den 25 november 2008.

Bedömning

Mål T 3898-05 inleddes i september 2005. Efter viss skriftväxling hölls ett sammanträde för muntlig förberedelse i maj 2006 och efter ytterligare skriftväxling var målet därefter färdigt för avgörande på handlingarna i november samma år. Dom meddelades emellertid inte förrän den 27 juni 2008, dvs. drygt ett och ett halvt år senare och nästan tre år efter det att stämningsansökan gavs in till tingsrätten.

I mål T 2351-05 gavs en ansökan om kvarstad in i juni 2005. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls tidigt, innan stämning hade utfärdats, och därefter följde skriftväxling fram till april 2007 då tingsrätten på nytt höll ett sammanträde för muntlig förberedelse. I mitten av april 2008 meddelade tingsrätten beslut i en editionsfråga, som hade väckts av svaranden redan i december 2005. Målet avgjordes därefter genom dom den 25 november 2008; således omkring tre och ett halvt år efter att det inleddes.

Enligt 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken (RB), i dess lydelse före den 1 november 2008, ska rätten driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning och, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövt, upprätta en tidsplan för denna. Förpliktelsen att driva förberedelsen framåt fullgör rätten främst genom formell processledning som består i olika åtgärder för att styra processens yttre förlopp men även genom materiell processledning som bl.a. innebär att rätten ska verka för att tvistefrågorna blir klarlagda. För att kunna fullgöra sin skyldighet är det av vikt att rätten agerar med fasthet i båda nu nämnda avseenden. Av 42 kap. 9 § RB följer också att, när ett skriftligt svaromål har kommit in till rätten ska sammanträde hållas så snart som möjligt, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare med fortsatt skriftväxling. Om sammanträde hålls, ska förberedelsen om möjligt avslutas vid detta. Om så inte kan ske, ska förberedelsen fortsätta genom skriftväxling eller vid ett nytt sammanträde. Rättegångsbalken ger också rätten vissa möjligheter att påskynda beredningen av målet, t.ex. genom att meddela ett s.k. stupstocksföreläggande, förklara att förberedelsen ska vara avslutad vid viss senare tidpunkt eller göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter (42 kap. 15, 15 a, 16 §§ RB).

Det är således rätten som ansvarar för att målet förs fram till ett avgörande. Vilka krav som bör ställas på domarens processledning i det enskilda målet beror bl.a. på målets karaktär och det sätt på vilket parterna utför sin talan.

I mål T 3898-05 gavs svaromål in omkring tre månader efter det att stämningsansökan kom in till tingsrätten och ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls fem månader därefter. Den övriga skriftväxling som förekom under denna tid rörde frågor om anstånd med anledning av förlikningsförhandlingar och ombudsbyte. Att en part i ett tvistemål anger att förlikningsförhandlingar pågår och att målets handläggning bör avvakta resultatet av dessa förhandlingar är inte ovanligt. När parternas diskussioner ännu efter någon tid, såvitt tingsrätten kan bedöma, inte gett resultat, måste rätten åter ta sitt ansvar för att driva målets handläggning framåt. Det framstår således som om det i detta fall hade varit lämpligt att hålla den muntliga förberedelsen i ett tidigare skede.

Efter den muntliga förberedelsen återupptogs skriftväxlingen och pågick i ytterligare sex månader innan målet var färdigt för avgörande på handlingarna. Det kom därefter att dröja drygt ett och ett halvt år innan dom meddelades i målet, knappt två månader före det yngre barnets artonårsdag. BB har uppgett att målet var "ovanligt rörigt och svårbedömt för att vara ett mål angående underhållsbidrag" och även pekat på en mycket tung arbetsbelastning. Jag har ingen anledning att betvivla att BB haft en stor arbetsbörda. Även med hänsyn härtill, liksom till målets komplexitet, är det emellertid helt oacceptabelt att ett mål om underhållsbidrag som är färdigt för avgörande blir liggande under så lång tid innan dom meddelas. BB förtjänar därför allvarlig kritik för sin handläggning av målet.

Beträffande mål T 2351-05 hölls det första sammanträdet för muntlig förberedelse, vid vilket en fråga om kvarstad behandlades, redan innan stämning hade utfärdats. Sedan svaromål inkommit i december 2005 dröjde det till april 2007 innan ett sammanträde för muntlig förberedelse kom till stånd. Som tidigare angetts ska ett sådant sammanträde som huvudregel hållas så snart som möjligt efter det att svaromål kommit in. Tingsrätten hade också bokat tid för ett sammanträde i december 2005. När omständigheterna gjorde att det sammanträdet behövde ställas in, borde tingsrätten självfallet ha kallat parterna till ett nytt sammanträde väsentligt tidigare än som blev fallet.

BB har uppgett att enligt hans uppfattning har målet i stort sett varit föremål för olika handläggningsåtgärder ända sedan ansökan om kvarstad gavs in i juni 2005. Vid min granskning av ärendet har jag emellertid kunnat konstatera att det i målet har förekommit ett antal till synes omotiverade uppehåll i handläggningen från tingsrättens sida. Det kan t.ex. nämnas att sedan käranden hade gett in ett yttrande den 3 februari 2006, dröjde det två månader innan svaranden förelades att yttra sig däröver. När yttrandet därefter kom in den 21 augusti, dröjde det åter drygt två månader innan tingsrätten förelade käranden att yttra sig över det, vilket käranden gjorde den 22 november. Omkring fem månader senare, i april 2007, hölls ett sammanträde för muntlig förberedelse, varefter skriftväxlingen fortsatte till september 2007, då tingsrätten gjorde bedömningen att editionsfrågan var färdigberedd. I mitten av december inkom en skrivelse från kärandenas ombud i vilken det ställdes uttryckliga frågor om målets handläggning. Skrivelsen synes inte ha besvarats. Beslut i editionsfrågan meddelades i april 2008, således sju månader efter det att frågan var färdigberedd och nästintill två och ett halvt år efter det att frågan väcktes. Detta är självfallet oacceptabelt. Det är inte heller godtagbart att en skrivelse från en part av det aktuella slaget lämnas obesvarad. BB förtjänar alltså kritik för sin handläggning av även detta mål.

Angående det sätt på vilket lagmannen hållit sig informerad om målens handläggning och om han vidtagit några åtgärder med anledning därav har DD i sina remissvar bl.a. uppgett att målgenomgångar har skett med regelbundenhet och att han och BB vid den senaste genomgången överenskom att BB fr.o.m. den 10 november 2008 inte längre ska handlägga tvistemål.

Jag har i flera tidigare ärenden (senast i JO 2008/09 s. 42) betonat vikten av att en tingsrätt har fungerande rutiner för kontroll av äldre mål och ärenden som inte är avgjorda och konstaterat att ansvaret för att det finns ett sådant kontrollsystem ytterst vilar på chefen för domstolen. Sådana genomgångar måste ske med viss regelbundenhet på varje enhet eller rotel. Det är givet att hur ofta genomgångar kan behöva ske, liksom hur ingående de bör vara och, inte minst, hur givna besked kan behöva följas upp, kan variera mellan olika rotlar eller enheter. En domstolschef som äger kännedom om att det förekommer särskilda problem med långsam handläggning på en viss rotel bör vinnlägga sig om att inte låta alltför lång tid förflyta mellan genomgångarna av den roteln och om en effektiv uppföljning av de besked som ges vid dessa.

Huruvida mål T 3898-05, som alltså inleddes i september 2005, uppmärksammades av lagmannen vid något tidigare tillfälle eller på något annat sätt än vid målgenomgången den 5 mars 2008 framgår inte av remissvaret. Jag kan dock konstatera att DD, förutsatt att hans genomgångar har skett med tillräcklig regelbundenhet, borde ha inhämtat information om varför målet inte var avgjort betydligt tidigare än i mars 2008. Enligt min uppfattning borde han också ha följt upp den information han då fick om att dom i målet skulle meddelas i mars månad. Vad gäller mål T 2351-05 borde DD tidigare än vid målgenomgången i mars 2008 ha följt upp den information som lämnades vid genomgången i mars året dessförinnan. DD kan således inte undgå kritik för det sätt på vilket han hållit sig informerad om målens handläggning och för hur han följt upp den information som han fått.

Jag noterar att tingsrätten nu vidtagit en åtgärd för att komma till rätta med problemet med långsam handläggning av vissa tvistemål och utgår från att lagmannen noga kommer att följa upp denna åtgärds ändamålsenlighet.

Vad CC i övrigt har anfört ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.